

Coolia 29(3), juli 1986

DE EXCURSIES IN 1985

PETER-JAN KEIZER, *Rijksinstituut voor Natuurbeheer, Kemperbergerweg 67, 6818 Arnhem*

SUMMARY

In 1985 the Dutch Mycological Society organized 31 forays, 5 in spring and 26 in summer-autumn, 3 of which were cancelled because of frost and dry weather in November. Characteristic, rare and other interesting taxa of each foray are shortly discussed.

Luid klonk in 1985 het geweeeklaag der mycologen over de paddestoelenarmoede in dat jaar. De weersomstandigheden, met uitzondering van een korte periode in de nazomer, zullen hieraan debet geweest zijn (zie ook het verslag van de binnenlandse werkweek in Coolia 29(2)). Het gemiddelde aantal waargenomen soorten per excursie neemt dan ook vanaf september af (73, 85, 70 en 57 soorten gemiddeld per excursie in resp. augustus, september, oktober en november). Desalniettemin zijn alle excursies, op drie laat in het seizoen na, doorgegaan en we zien dat er meestal nog heel aardige soortenlijstjes uitrollen: informatie, die goed van pas komt voor het karteringsproject. De excursies, 5 in het voorjaar en 23 in het najaar, waren aardig verspreid over het land. Het onderstaande staatje geeft de verspreiding van de bezochte terreinen weer aan de hand van het aantal ontvangen excursiecursielijsten.

Provincie	Gr	Fr	Dr	Ov	Ge	NH	ZH	Ut	Fl	NB	Ze	Li
Aant. voorj.			2			4	1		3			1
exc. najaar			3	2	7	11	5	3	2		3	3
lijsten												

Hopelijk worden in de toekomst de witte gebieden Groningen, Friesland en Noord-Brabant wel weer bezocht.

Vanaf deze plaats moeten alle inzenders van de excursieformulieren hartelijk bedankt worden voor hun dikwijls niet geringe moeite. Zonder deze lijsten zou het maken van dit verslag een stuk lastiger zijn geweest. In totaal zijn er 2753 soortopgaven van deze excursies binnengekomen !

VOORJAARSEXCURSIES

De eerste excursie ging naar Zuid-Limburg, dat erg rijk aan paddestoelen kan zijn, maar helaas is dat lang niet altijd het geval, en tevens moeilijk te voorspellen. Het resultaat van de excursie van 4 mei was dan ook slechts een lijst van 5 soorten uit de omgeving van Valkenburg, maar gelukkig werden er in aangrenzend België meer soorten gevonden.

Ook dit jaar ging er weer een voorjaarsexcursie naar het eiland Voorne, waar de Hevelingen en Voornes Duin bezocht werden. In het laatste gebied groeiden veel ascomyceten: *Helvella fusca* en *H. leucopus*, *Mitrophora semilibera* en *Verpa conica*, veel grote morieljes, *Stromatinia rapulum* net als in 1983 op wortelstokken van salomonszegel, op vruchten van meidoorn massaal *Xylaria oxyacanthae*, en op dezelfde plek als in 1983, de toen voor het eerst in Nederland gevonden *Sowerbyella unicolor*.

In het kader van het onderzoek van de heer Farjon aan uitgegroeide eikenhakhoutbosjes in het Gooi (spaartelgenbosjes) werd een viertal van dergelijke percelen op 18 mei bezocht. Tussen de 8 en de 17 soorten werden er gevonden, vrijwel allemaal algemene houtbewoners, die veelvuldig in bossen op zand gezien worden.

Op 25 mei werden in het noorden van Drenthe twee kleibossen bezocht, in de omgeving van Nietap en van Foxwolde. Het valt op dat alle soorten, op *Phallus impudicus* na, houtbewoners waren, waarvan alleen *Polyporus ciliatus* (s.l.) als een echte voorjaars-/zomersoort kan gelden. De twee gebieden leverden resp. 10 en 14 soorten op.

Tijdens de laatste voorjaarsexcursie, van 1 juni, werden drie gebieden in de Flevopolders bezocht, reeds jaren bekend vanwege de rijke voorjaarsflora met o.a. veel *Helvella*-soorten. In het Abbertbos werden onder meer gevonden: *Helvella acetabulum*, *H. queletii* en *H. solitaria* en *Hymenoscyphus vernus*. In een buitendijkse strook bos aan het Drontermeer stonden de voorjaarspaddestoelen *Entoloma clypeatum* en *Polyporus ciliatus* (s.l.). Het Revebos was veruit het rijkst met bijzonderheden als *Inocybe albidodisca* var. *reidii*, *I. friesii*, *Psathyrella amstelodamensis* en verder veel soorten die we vooral in de herfst kunnen ontmoeten.

Het is overigens merkwaardig dat op geen der voorjaarsexcursielijsten de "kleine soorten" *Polyporus lepideus* en *P. ciliatus* s. str. worden vermeld. Het onderscheid tussen deze twee zou zijn: *P. ciliatus* s. str.: klein paddestoeltje, steel 1-3 mm dik, op kleine takjes en laat in het voorjaar groeiend; *P. lepideus*: forse soort, steel 5 of meer mm dik, op grotere stukken hout en vroeger in het voorjaar (mei-

juni(-juli)) groeiend. (zie o.a. Jahn, 1979: Pilze die an Holz wachsen). Waarschijnlijk is *P. lepideus* zeer veel algemener dan *P. ciliatus* s.str.

NAJAARSEXCURSIES

3 augustus: Den Inkel bij Kruiningen

Dit is een door de watersnood kalkhoudend zandgebied dat bebost is. Er zijn 72 soorten gevonden. Afgaande op de mycoflora is het gebied enerzijds 'duinachtig' door het voorkomen van soorten als *Phellinus hippophaecola*, *Geastrum nanum* en *Sepultaria arenosa*, anderzijds 'flevopolderachtig' door de aanwezigheid van veel *Pluteus*-soorten (o.a. *P. cinereofuscus*, *P. podospileus* en *P. ephebeus*) en van *Thelephora caryophyllea*.

10 augustus: Kasteelbos Neerijnen en de bosjes rond de eendenkooi van S.B.B. in de Tielerwaard.

Het kleibos Neerijnen leverde 77 soorten op, waaronder een aantal bijzonderheden, zoals het een klassieker als dit gebied - dat overigens aangetast zal worden als gevolg van de dijkverzwaringswerkzaamheden - betaamt. Het aantal echte kleibossoorten dat werd gevonden was betrekkelijk gering; genoemd kunnen worden: *Russula maculata*, *Agrocybe erebia* en *Xerocomus porosporus*. Er zijn maar liefst 5 *Helvella*-soorten gevonden, waaronder *H. cupuliformis* en *H. stevensii*.

Op bladeren van pereboompjes langs het parkeerterrein nabij het kasteel werd *Mycosphaerella pyri* gevonden, d.w.z. de conidiënvorm van deze tot de orde van de Dothideales behorende ascomyceet. De typische bitunicate ascusvorm rijpt pas na overwintering op de afgevalen bladeren.

In de bosjes rond de eendenkooi werden 81 soorten gevonden. Het rijkst was een populierenaanplant waar massaal *Clavulina cristata* groeide, en alle kleurvarianten van *Inocybe geophylla*. Onder een hazelaar vond Gerard de Vries truffels van een soort die nog niet van ons land bekend was: *Hymenogaster mutabilis*. Als bijzonderheden kunnen verder genoemd worden: *Conocybe spiculoides*, *Galerina triscopa*, *Marasmius capillipes* (voor een beschrijving van deze soort, zie Coolia 26(1)) en *Hymenoscyphus scutula* var. *solani*.

Eveneens van de orde Dothideales werden hier *Leptosphaeria acuta* en *L. doliolum* gevonden. Het betreft soorten die uiterst algemeen zijn maar alleen worden opgemerkt door degenen die weten waar de zwarte peritheciën-achtige vruchtlichamen zijn te vinden: aan de basis van overjarige brandnetelstengels in het voorjaar.

17 augustus: Huys ten Donck

Een rijke excursie met 107 soorten in dit parkachtige kleibos, dat in het verleden zijn waarde al had bewezen. Er werden maar liefst 11 soorten *Coprinus*, 12 soorten *Inocybe* en tevens nog 9 soorten *Russula* gevonden. *Coprinus bipellis* was nog niet eerder voor Nederland opgegeven; dit is een inktzwam uit de sectie Micacei met sterk ontwikkeld velum; ook de nauw verwante soort *C. ellisii* werd gevonden. *Flammulaster speireoides* was, evenals tijdens de excursie in 1984, present. Ook de zeldzame truffel *Stephensia crocea* gaf acte de présence! Van de *Russula*'s zijn *R. megacantha* en *R. livescens* zeker vermeldenswaard.

24 augustus: Bossen en groene strand tussen Nulderhoek en Zeewolde

De soortenlijst was niet zo erg lang: zo'n 52 soorten. Het z.g. groene strand bestaat uit een strook niet al te voedselarm grasland, grenzend aan een bos. De zeldzame elzenbegeleider *Paxillus rubicundulus* is er gevonden die van de bekende *P. involutus* verschilt door de iets vezelig-schubbighe hoed, de gele lamellen (vooral in jonge toestand) en de kleinere sporen. Verder werden veel graslandsoorten gezien, waarvan *Conocybe sordida*, *C. spiculoides* en *Entoloma argenteostriatum* als zeldzaam te boek staan.

31 augustus: Het Roderveld en landgoed Eggheria

In het Roderveld, een matig vochtig loof- en naaldbos, werden 64 soorten gevonden waaronder een indrukwekkend aantal *Russula*-soorten: 17, o.a. *R. violacea*, *R. cutefracta* en *R. rhodopoda*, een nieuwe soort voor ons land. In de vorige Coolia (29(2)) is een beschrijving van deze soort verschenen. Wat heeft dit terrein waardoor het zo *Russula*-rijk is?

Eggheria ligt op wat drogere voedselarmere bodem dan het Roderveld en leverde 65 soorten op, en niet zoveel *Russula*'s. Een mooie ontdekking was een tweetal stekelzwammen: *Hydnellum spongiosipes* en *Sarcodon scabrosus*.

31 augustus: Zwanenwater bij Callantsoog

Rond dit grote duinmeer met voor mycologen vooral interessante vochtige en droge duingraslanden werden 68 soorten gevonden, echter nauwelijks in de graslanden, maar in de elzen- en wilgenbosjes. Het door koeien en paarden begraasde stuk was interessanter dan het niet-begraasde terrein. De in de nazomer van 1985 opvallend veel voorkomende *Tylopilus felleus* werd ook hier gezien. Het is merkwaardig dat deze soort opeens een redelijk goed jaar doormaakte, terwijl andere boleten in het geheel geen opbloei te zien gaven.

7 september: Amsterdamse Bos

Het Amsterdamse Bos is in de 30-er jaren als werkverschaffingsproject aangelegd op laaggelegen poldergrond. De bodem is meestal vochtig en bestaat voornamelijk uit oude zeeklei. Er zijn 108 soorten gevonden. Zoals dikwijls in dit soort bossen werden er veel inktzwammen, parasolzwammen en vooral veel Ascomyceten (21 soorten) gevonden. Van de inkt- en parasolzwammen zijn *Coprinus subimpatiens* en *C. leiocephalus*, *Lepiota brunneo-incarnata*, *L. fuscovinacea*, *L. oreadiformis* en *Leucoagaricus tener* vermeldenswaardig. Deze laatste werd enkele jaren geleden voor het eerst in Nederland gevonden op dezelfde locatie (zie Coolia 27(1)).

7 september: Clingendael en Oosterbeek

Deze twee binnenduin-landgoederen leverden in totaal 93 soorten op. Bijzonderheden waren *Boletus rhodoxanthus* en *Pleurotus cornucopiae*.

14 september: Wildenborch bij Vorden en het Walien bij Warnsveld.

Er werden resp. 84 en 82 soorten gevonden. In de Wildenborch werd als grote bijzonderheid *Hygrophorus eburneus* gevonden, een van die wasplaten die in Nederland zeldzaam zijn en al vlak over de grens talrijker worden.

In het landgoed Walien stond *Inocybe brevispora*, een soort die maar weinig was gevonden, totdat uit het mycorrhiza-onderzoek van Aad Termorshuizen bleek dat deze soort op veel plaatsen talrijk voorkomt. Een bijzondere soort van dit landgoed is *Russula subfoetens*, te onderscheiden van *R. foetens* door een gele KOH-reactie.

14 september: Bunderbos

Tijdens deze tweede excursie van 14 september werden 70 soorten gevonden. Dit hellingbos met voedselarme en voedselrijke delen en veel bronnetjes en beekjes biedt een veelheid aan milieutypen. *Rutstroemia echinophila*, een bekerzwam die de stekelige bolsters van de tamme kastanje bewoont is hier aangetroffen, evenals de stekelzwam *Hydnellum conrescens*.

21 september: Willinkshof en Bornia bij Driebergen.

Tussen het station Driebergen-Zeist en het bosgebied Bornia ligt een parkachtig terrein met verspreide bomen, dat de Willinkshof heet; dit gebied is bekend als rijke *Russula* groeiplaats. Beide gebieden liggen op het zand van de Utrechtse Heuvelrug. In het eerste terrein werden 72 soorten gevonden, waaronder geen bijzondere. In het tweede gebied werden 117 soorten genoteerd. *Innotus radiatus* groeide op het voor deze soort bijzondere substraat *Prunus serotinus*; zeldzaam is *Flammulaster subincarnatus*. *Inocybe asterospora*, een soort die meestal in voedselrijke (klei-)bossen te vinden is, werd ook hier gevonden.

5 oktober: Amsterdamse Waterleidingduinen

Ook dit keer was dit klassieke excursiegebied met 124 soorten niet slecht. Als bijzonderheden een drietal ascomyceetjes: *Cyathicula cacaliae*, *Hymenoscyphus consobrinus* en *Orbilia sarraziniana*. Het tweetal *Russula puellaris* en *R. pulchella* is reeds lang van dit gebied bekend, soms ook vergezeld van *R. puellula*, welke laatste ditmaal echter ontbrak. Een zeldzame aardster, nl. *Geastrum pectinatum*, werd ook gevonden.

5 oktober: Bossen rond kasteel Nijenrode

Dit gebied, dat lange tijd weinig aandacht heeft gehad, behoort tot de mycologisch rijkste gebieden in het land. Dit bleek ook uit deze excursie met 193 waargenomen soorten. Er is grote variatie: gesloten bos, open gazon, oude lanen, kompost- en tuinafvalhopen, en dit alles op enigszins kalkhoudende rivierklei. Achter het kasteel is ook nog een stuk nieuw ingeplant terrein.

Van de talrijke bijzonderheden die gevonden zijn, zijn o.a. de volgende kenmerkend voor de z.g. kleibossen/-gebieden: *Agaricus elvensis*, *Boletus impolitus*, *Cortinarius psammocephalus*, *C. nemorensis*, *Inocybe bongardii*, *I. corydalina*, *Lactarius circellatus*, *Tricholoma ustaloides* en *Telephora anthocephala*. Maar merkwaardig genoeg komt in dit gebied ook een aantal soorten voor dat veel in zure zandbossen gevonden wordt: *Scleroderma citrinum*, *Russula emetica* en *R. ochroleuca*. Blijkbaar zijn dit soorten met een brede habitatvoorkeur. Onder de polyporen is er een aantal dat heel duidelijk vooral in de kleigebieden voorkomt, hoewel deze soorten niet direct van de bodem afhankelijk zijn. In Nijenrode zijn vijf van dergelijke soorten gevonden: *Bjerkandera fumosa*, *Ganoderma pfeifferi*, *Heteroporus biennis*, *Perenniporia fraxinea* en *Inonotus dryadeus*. Sommige van deze soorten komen ook in Neerijnen voor.

Voorts werd hier *Lasiosphaeria ovina* gevonden; dit is een pyrenomycet met peervormige peritheciën, die bedekt zijn met een witte vacht bestaande uit korte haren, waartegen de zwarte mondopening (ostium) scherp afsteekt. De ascosporen zijn typisch gekromd en lijken op een boemerang. Deze overigens niet zeldzame schimmel groeit op rottend hout en behoort tot de orde van de Sphaeriales, die gekenmerkt wordt door gesloten vruchtlichaampjes (peritheciën) en unitunicate asci.

12 oktober: Waterwingebied bij Venlo

Dit is een gebied waar verontreinigd spoelwater geloosd wordt in een elzen-wilgenbosje. Het gebied is beschreven in Coolia 28(4). In dit gebied en de omliggende heide zijn 64 soorten gevonden, waaronder een aantal bijzondere asco's: *Helvella ephippium*, *Peziza emileia* en *Sepultaria tenuis*. Ook het

voormalig vliegveld aldaar werd bezocht; hier werden 30 soorten gevonden, waarvan *Chroogomphus rutilus*, *Russula sanguinea* en *Trichoglossum hirsutum* vermeldenswaard zijn.

12 oktober: Eikenhakhoutbosjes bij Huizen

Drie gebiedjes werden bezocht, waarvan één een naaldbosperceel, waar slechts 4 soorten zijn genoteerd. De twee overige terreinen hadden resp. 37 en 59 soorten. De gevonden soorten zijn karakteristiek voor bos op arme zandgrond en meestal algemeen voorkomend.

19 oktober: Kuinderbos

In dit vooral om zijn varens beroemde bos in de Noordoostpolder werden 109 soorten gevonden, en geen polderexcursie zonder bijzonderheden: *Hymenogaster tener*, *Russula nauseosa*, *Clitocybe inornata* en *Coprinus callinus*.

19 oktober: Heerlijkheid Loenen en landgoed Oosterhout

Twee landgoederen aan de Waal, niet ver van Nijmegen, deze keer. Het eerste gebied, deels op zand, deels op klei gelegen, leverde 66 soorten op, niet zo veel dus voor een kleigebied. Waarschijnlijk begon het droge weer hier al parten te spelen. Bijzondere soort: *Boletus pulverulentus*.

Het landgoed Oosterhout leverde 69 soorten op, waaronder twee *Pholiotina*-soorten: *P. appendiculata* en *P. blattaria*.

26 oktober: Landgoed Berkenheuvel bij Diever

Als beheersexperiment wil men in de toekomst delen van dit naaldbos op arme zandgrond gaan plaggen. Met deze excursie is bekeken hoe de mycoflora is samengesteld voor deze ingreep. 68 soorten werden gevonden, waaronder *Sistotrema subtrigonospermum*, nieuw voor Nederland. Deze soort is microscopisch makkelijk te herkennen aan de volgende kenmerken: kleine urnvormige basidiën, 6 sterigmen per basidium, sporen in de vorm van een tetraëder, die er driehoekig uitzien onder het microscoop. Een ander deel van dit gebied leverde 71 soorten op, waaronder geen buitenissigheden.

Een veengebiedje bij Beilen, het Kuijstra's veentje, werd ook nog bezocht, en er werden 45 soorten gevonden; *Cortinarius helvelloides* en *Lactarius lilacinus* zijn de bijzondere soorten van dit gebied.

26 oktober: Oranjabos en duinen Oranjezon

Deze twee dichtbij elkaar gelegen gebieden op Walcheren leverden resp. 55 en 41 soorten op. Het tweede gebied, een tamelijk open duingebied, gaf de volgende bijzonderheden te zien: *Galerina sideroides*, *Hygrocybe strangulata* en *Fimaria theioleuca*.

2 november: De Uithof en landgoed Ockenburg

In De Uithof, een parkbos op klei, zijn 50 soorten gevonden, en in het tweede gebied 37. Ook hier werd een interessante, tot de Dothideales behorende ascomyceet genoteerd, nl. *Melanomma pulvis-pyrius*. De pseudothecia van deze soort zijn tussen de 1 en 2 mm in diameter en daarom bijna 'macrofungi'. Voor de herkenning is echter onderzoek van de bitunicate ascus en de 4-cellige ascosporen onontbeerlijk en dat zal wel de reden zijn dat deze en vele andere pyrenomyceten, hoewel algemeen voorkomend, in feite zelden op de excursielijsten terecht komen.

In Ockenburg zijn geen speciale zeldzaamheden gezien.

2 november: Drongelens Kanaal

9 november: Bemeler Berg

Deze twee excursies zijn wegens het ontbreken van paddestoelen niet doorgegaan.

9 november: Zwanenwater bij Callantsoog

Een tweede excursie naar dit gebied. Nu werden er 59 soorten gevonden. Er prijken 9 *Galerina*-soorten op de lijst, verder de kruipwilgbegeleider *Russula persicina* var. *persicina* en de typische duinsoort *Mycena chlorantha*.

16 november: Arboretum en Pinetum Schovenhorst bij Putten

Ondanks het feit dat het al flink gevroren had werden er toch nog 92 soorten gevonden. Op een naaldboom (douglasspar) werd hier de zeldzame *Aurantioporus fissilis* gevonden, hetgeen opmerkelijk is voor zo'n typische loofhoutsoort. Een andere lang niet alledaagse polypoor, maar dan een met lamellenvormige hymenophoor, *Gloeophyllum abietinum*, is ook van dit gebied vermeld.

16 november: De Slufterbollen op Texel

Een duingraslandgebied met enkele struwelen van o.a. kruipwilg, dat zich uitstrekt over twee kilometerhokken. In deze hokken werden resp. 39 en 66 soorten gevonden. In zo'n hok werden 6 verschillende aardsterren gevonden, waaronder *Geastrum campestre* en *G. striatum*. De 6 soorten wasplaten, o.a. *Hygrocybe insipida*, en *Clavulinopsis corniculata*, *C. luteoalba*, *Ramariopsis tenuiramosa*, en de aardtongen *Geoglossum glutinosum* en *G. nigrum* verlenen zulke graslanden een heel speciaal cachet.

23 november: Duinen bij Schoorl

Deze excursie is wegens kou en droogte afgelast.